Ruimte voor de rivier

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Ruimte voor de rivier

Geachte voorzitter,

Aan:
De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA Den Haag

Hierbij bied ik u, mede namens mijn ambtgenoot van VROM, het standpunt 'Ruimte voor de rivier' aan. Het standpunt gaat over veiligheid en wateroverlast in relatie tot onze grote rivieren. Om de kans op overstroming langs de rivieren op het vereiste niveau te handhaven is het noodzakelijk een goede mix van ruimtelijke en technische maatregelen te zoeken. De voorkeur gaat ernaar uit de rivieren meer ruimte in de breedte te geven. Verdere dijkversterkingen en dijkverhogingen blijven nodig.

De aanleiding voor het nu voorliggende standpunt 'Ruimte voor de rivier' is gelegen in de hoge rivierafvoeren van 1993 en 1995. Zoals bekend zijn daarbij veel steden en dorpen in het stroomgebied van de Rijn en de Maas door rivierwater overstroomd. Dat was reden om de internationale samenwerking bij de bestrijding van wateroverlast in het stroomgebied te intensiveren. Gezien de onderlinge samenhangen werd afgesproken om uit te gaan van een integrale aanpak op lokaal, regionaal, nationaal en transnationaal niveau. De nodige maatregelen op het gebied van waterhuishouding, ruimtelijke ordening en grondgebruik moeten volgens de afspraken in hoogwateractieplannen worden geïntegreerd. Met het verkennen van de mogelijkheden voor rivierverruiming geeft Nederland invulling aan de internationaal overeengekomen principes en doelstellingen.

Overeenkomstig de internationale afspraken is door Nederland het beleid 'Ruimte voor de rivier' ingezet in de vierde Nota waterhuishouding (NW4) en nader uitgewerkt in de beleidslijn Ruimte voor de rivier (Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieubeheer; Ministerie van Verkeer en Waterstaat). De beleidslijn is in april 1996 in werking getreden en in mei 1997 aangepast conform de behandeling in de Tweede Kamer. De beleidslijn richt zich op het behoud van de bestaande ruimte voor de rivier. Indien als gevolg van het

project 'Ruimte voor de rivier', binnendijks gebied onderdeel wordt van de rivier (buitendijks wordt) kan de beleidslijn Ruimte voor de rivier, afhankelijk van de functie van het gebied) ook daar van toepassing verklaard worden. Het hoge water van 1993 en 1995 was ook aanleiding voor het Deltaplan grote rivieren waardoor de noodzakelijke dijkversterkingen versneld konden worden uitgevoerd. Dit plan is nagenoeg afgerond, waardoor de rivieren nu in staat zijn om de volgens de Wet op de waterkering aangegeven rivierafvoer (maatgevende rivierafvoer: 15000 m^3/s) veilig te verwerken.

Volgens de Wet op de waterkering heeft de beheerder de verplichting om iedere vijf jaar verslag uit te brengen met een beoordeling van de veiligheid ten opzicht van de vastgestelde veiligheidsnorm. Indien deze beoordeling daartoe aanleiding geeft wordt in het genoemde verslag een omschrijving van de voorzieningen gegeven, die - op een daarbij aan te geven termijn - nodig worden geacht. Volgens deze systematiek moet de maatgevende rivierafvoer (de 1/1250 afvoer) in 2001 worden verhoogd naar 16000 m^3/s. Dat is in 1996 al voorzien en onderwerp geweest van kabinetsberaad, waarbij is besloten op de verdere verhoging van de maatgevende rivierafvoeren niet meer te reageren met een nieuwe ronde dijkversterkingen. Internationaal werd besloten tot een aanpak waarbij aan de rivier meer ruimte wordt gegeven. Als de rivieren meer ruimte krijgen, kan worden voorkomen dat bij toenemende rivierafvoeren de hoogwaterstanden stijgen. Dat besluit werd dus mede ingegeven door het voortgeschreden nationaal en internationaal inzicht waarbij dijkversterking als enig middel om het overstromingsgevaar te beperken, wordt afgewezen. Een aanpak waarbij (regen)water minder snel naar de rivier wordt afgevoerd (water vasthouden), afvoerpieken worden afgevlakt door tijdelijke berging en de afvoercapaciteit van de rivieren wordt vergroot door ze meer ruimte te geven, wordt (inter)nationaal voorgestaan als meer duurzame oplossing.

Het standpunt heeft als doel de planstudies te starten om de wettelijk vereiste veiligheid tegen overstroming door de rivieren zo spoedig mogelijk in overeenstemming te brengen met de per 2001 geldende verhoogde maatgevende afvoeren. Meer dan voorheen zal daarbij rekening moeten worden gehouden met de in de loop van deze eeuw te verwachten verdere toename van de rivierafvoeren. *Parallel* aan het project

‘Ruimte voor de rivier’ zal daarom de nodige binnendijkse ruimte moeten worden gereserveerd voor de toekomst. In het kabinetsstandpunt ‘Anders omgaan met water’ geeft het kabinet aan op welke wijze het wil komen tot reservering van de benodigde ruimte. Het gaat hierbij om ruimte voor waterbergingsgebieden (retentiegebieden), bedoeld voor reguliere opvang van hogere maatgevende afvoeren en ruimte voor noodopvanggebieden, bedoeld voor het zo gecontroleerd mogelijk laten plaatsvinden van een overstroming als het onverhoopt toch mis gaat. De reservering van deze gebieden zal in overleg met provincies, waterschappen en gemeenten en maatschappelijke belangenorganisaties en met bewoners en bedrijven in de betrokken gebieden plaatsvinden.
Voor de noodopvanggebieden zal medio 2001 een quick scan gereed zijn.
De noodzaak van het anticiperen op de toekomst bij het waterbeheer wordt geïllustreerd met de recente overstromingen in landen direct om ons heen: Italië, Zwitserland en Groot-Brittannië. Overal worden we met de neus op feiten gedrukt die regelrecht kunnen worden doorgetrokken naar toekomstige ontwikkelingen zoals die zich in ons land zullen manifesteren. Tenslotte wil het kabinet nog eens benadrukken dat hoe goed we ook anticiperen op hogere rivierafvoeren, er altijd een restrisico blijft. Absolute veiligheid bestaat niet en het is dan ook niet zo dat overstromingen in de laaggelegen Nederlandse delta niet meer zullen voorkomen. Zowel de zee als de rivieren zijn onvoorspelbaar, veiligheid tegen overstromen zal daarom altijd op de agenda blijven staan.

Om de technische, financiële, juridische en bestuurlijke consequenties van ‘Ruimte voor de rivier’ en het draagvlak voor deze aanpak te kunnen beoordelen zijn twee adviezen uitgebracht: het advies ‘Ruimte voor de Rijntakken’ (RVR) en de ‘Integrale Verkenning Benedenrivieren’ (IVB).
Deze verkenningen zijn uitgevoerd onder de regie van breed samengestelde regionale stuurgroepen. De verkenningen gaan in op de mogelijke alternatieven waarbij invulling wordt gegeven aan meer ruimte voor de rivier. Op basis van de verkenningen is een discussienotitie Ruimte voor de rivier[1] opgesteld die in februari 2000 landelijk is gepresenteerd. Deze heeft in eerste instantie veel emotie losgemaakt, heeft menigeen de ogen geopend en heeft de bescherming tegen overstroming en wateroverlast in ons land weer teruggebracht

1 Voorliggend standpunt is de follow-up van de discussienotitie die in februari 2000 is uitgebracht.

op de politieke agenda. De afgelopen maanden is 'Ruimte voor de rivier' intensief bediscussiëerd en zijn vele nuttige reacties en aanbevelingen voor de volgende fase ontvangen.

Door het Centraal Planbureau (CPB) is inmiddels onderzoek uitgevoerd naar de maatschappelijke kosten en baten van ruimtelijke maatregelen bij het waterbeheer. Het heeft daarbij zowel naar technische maatregelen gekeken als naar ruimtelijke oplossingen. Geconcludeerd wordt dat de onderzochte projecten, in termen van maatschappelijke kosten en baten, in potentie kansrijk zijn. Vergeleken met de grote financieel - economische schade bij overstromingen en wateroverlast, bieden alle projecten, vanuit de kosten/baten optiek, een zeer reëel perspectief. Gezien het karakter van de uitgevoerde studie en de onzekerheden die inherent zijn aan projecten in een verkenningenfase, zijn er geen hardere of specifiek projectgerichte uitspraken te doen.
Het kabinet onderschrijft dat bij de vormgeving van het nieuwe waterbeleid de integrale afweging én maatwerk centraal staan. Voor het project 'Ruimte voor de rivier' zal , op grond van een maatschappelijke kosten baten afweging (MKBA) een goede mix van ruimtelijke en technische maatregelen gevonden moeten worden, waarbij het kabinet voorkeur geeft aan het altijd bezien van ruimtelijke maatregelen naast technische. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met baten die niet in geld zijn uit te drukken en met kosten en baten die zich pas op langere termijn doen gelden.

Het nu voorliggend standpunt moet worden gezien als een van de uitwerkingen van het kabinetsstandpunt over het waterbeleid in de 21e eeuw, waarin de koers voor het Nederlandse waterbeleid voor de langere termijn wordt uitgezet. Kernpunt daarbij is een nieuwe aanpak waarbij het accent verschuift van reageren op feitelijke veranderingen naar anticiperen op lange termijn ontwikkelingen, van voornamelijk technische oplossingen voor waterproblemen naar meer duurzame ruimtelijke oplossingen en het niet afwentelen van (bestuurlijke) verantwoordelijkheden en van vormen van wateroverlast naar benedenstrooms.

Gelet op de resultaten van de verkenningen, de conclusies in de nationale discussie daarover, de conclusie van het CPB en het advies van de Commissie Waterbeheer 21e eeuw, is het

kabinet van mening dat rivierverruiming voldoende perspectief biedt om te kunnen blijven voldoen aan de veiligheidseisen. Het kabinet kiest voor een goede mix van technische en ruimtelijke maatregelen, met een voorkeur voor ruimtelijke maatregelen, als uitgangspunt voor de volgende fase van het project 'Ruimte voor de rivier'. In de volgende fase van het project, de planfase, worden, samen met de provincies, waterschappen en gemeenten, de in de verkenningen getraceerde oplossingen, uitgewerkt en geselecteerd ter voorbereiding van de uitvoeringsfase. De doelstelling ten aanzien van veiligheid staat hierbij voorop. In samenhang daarmee zal worden gelet op ruimtelijke kwaliteit, natuur en sociale en economische aspecten aangezien deze direct raken aan de maatschappelijke acceptatie van de nieuwe aanpak bij het waterbeheer. Het bestaand bestuurlijk- juridisch instrumentarium dient hierbij als leidraad, waarbij de vereiste wettelijke procedures zoveel als mogelijk parallel worden geschakeld en gecoördineerd. In het navolgende wordt het standpunt puntsgewijs verwoord.

Standpunt

1. Van verkenningenfase naar planfase

Met voorliggend standpunt geeft het kabinet opdracht om te starten met de planfase van het project 'Ruimte voor de rivier'. Dit project betreft de volgende wateren: Bovenrijn, Waal, Merwede's, Pannerdens Kanaal, Nederrijn, Lek en IJssel.
De planfase richt zich op het weer bereiken van de wettelijk vereiste hoogwaterbescherming in de periode tot 2015 met een doorkijk naar de langere termijn. De planfase 'Ruimte voor de rivier' start in 2001, voorjaar 2001 wordt de startnotitie uitgebracht. De afronding van de planfase wordt voorzien in 2003. Vervolgens vindt besluitvorming plaats over uitvoering van dit project.

2. Doel van de planfase

Doel van de planfase is het beschrijven van de maatregelen-pakketten waarmee de maatgevende afvoer, die per 2001 is vastgesteld, uiterlijk in 2015 binnen de thans geldende veiligheidsnormen kan worden afgevoerd. De maatregelen-pakketten moeten uit een goede mix van ruimtelijke en technische maatregelen bestaan. De pakketten van maatregelen moeten zodanig worden gedefinieerd dat minimaal *16000 m³/s Rijnafvoer uiterlijk in 2015 met de, in de Wet op de waterkering opgenomen kans op overstroming afgevoerd kan worden.*
De maatregelenpakketten mogen de beveiliging tegen een in de toekomst verder toenemende Rijnafvoer (mogelijk tot 18000 m³/s) niet belemmeren (no-regret).
De maatregelen worden in vervolg op de adviezen 'Ruimte voor de Rijntakken' en 'Integrale Verkenning Benedenrivieren' per riviertak, te weten;
a. Waal / Merwedes,
b. Rijn Lek en
c. IJssel, concreet uitgewerkt.
Een groot deel van de nodige ruimte kan binnen de rivier

(buitendijks) gevonden worden, bijvoorbeeld door het verlagen van de uiterwaarden, maar er zal ook ruimte buiten de rivier (binnendijks) nodig zijn of in de toekomst nodig worden.

In de planfase wordt uitgegaan van *de huidige verdeling van het Rijnwater over de Rijntakken* (zie bijlage). Verder zal in de planfase *nadrukkelijk een prioritering uitgewerkt worden in de uit te voeren werkzaamheden*. De maatregelen langs de Waal / Merwede's zullen conform de adviezen uit de verkenningen-fase prioriteit hebben.
Op trajectniveau zullen concrete maatregelen met een maatschappelijke kosten-batenanalyse getoetst worden. Hierbij wegen ook kosten en baten mee die niet in geld zijn uit te drukken, zoals die van natuur en ruimtelijke kwaliteit. Cruciaal is of de maatregelen ook op de lange termijn effectief zijn en passen in de landelijke en internationale samenhang. Verder zal *de sociale, economische en juridische situatie van bewoners, eigenaren, pachters, bedrijven* e.d. in de planfase integraal meegewogen worden.

3. Randvoorwaarden en uitgangspunten

Prioriteiten en anticiperen

Eerste verkenningen hebben uitgewezen dat maatregelen die langs de Waal en de Merwede's worden genomen ook op langere termijn hun effect behouden; het zijn 'geen spijt maatregelen'. Gezien de beperkingen in het afvoerend vermogen van Lek en IJssel is het duidelijk dat bij hogere afvoeren het zwaartepunt van de extra afvoer zal liggen bij de Waal. *Het kabinet is daarom voornemens om wat betreft de Rijnafvoer prioriteit te geven aan ingrepen langs de Bovenrijn, Waal en de Merwede's* (zie bijlage). Bij het stellen van prioriteiten zullen ook de mogelijkheden voor versterking van de ruimtelijke kwaliteit meegewogen worden. Daarnaast kunnen maatregelen die pas bij verdere verhogingen van de maatgevende afvoer in de toekomst nodig zijn, maar die uit het oogpunt van kansen voor de regio (bijvoorbeeld versterking van de ruimtelijke kwaliteit) van positief belang zijn en extra rivierverruiming realiseren, bij voldoende draagvlak in de regio vooruitlopend op die verdere verhoging (vóór 2015) worden uitgevoerd. Dit geldt ook voor formeel (nog) niet noodzakelijke maatregelen, passend binnen de

lange termijn visie, die voorkomen dat een gebied onnodig meerdere malen een ingreep te verwerken krijgt (bijvoorbeeld eerst voor 16000 m^3/s en later voor een hogere afvoer).

Lopende projecten

Het beleid 'Ruimte voor de rivier' is ingezet in de vierde Nota Waterhuishouding. Met de resultaten uit de verkenningenfase en het kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met water' is dit beleid nogmaals bevestigd. Daarom wil het kabinet gelijktijdig met de planfase reeds *lopende projecten, die passen binnen de doelstellingen van ruimte voor de rivier, met kracht voortzetten.* Dit betreft onder meer projecten die in het kader van 'Nadere Uitwerking Rivierengebied' (NURG) en 'Internationale Rijn-Maas Activiteiten' (IRMA) worden uitgevoerd. Plannen die al in bestemmingsplannen zijn verankerd, worden niet heroverwogen.

Actief bodembeheer

Het rivierengebied is een belangrijke winplaats voor bouwgrondstoffen. Het betreft met name klei voor de grof keramische industrie en dijkbouw, en beton en metselzand met als bijproducten ophoogzand en relatief beperkte hoeveelheden grind. Uit de verkenningen is gebleken dat bij voor de hand liggende rivierverruimende maatregelen zoals het verlagen van uiterwaarden, grote hoeveelheden grond vrijkomen. Het betreft vervuilde grond (de bovenste decimeters), bouwgrondstoffen en (als bouwstof) onbruikbare specie. Voor de verwerking van het onbruikbare veelal verontreinigd materiaal kan gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden van actief bodembeheer.

Delfstoffenwinning en 'omputten'.

De winning van beton- en metselzand in het gebied draagt bij aan de bekostiging van de rivierverruiming terwijl ontstane putten binnen de wettelijke vereisten, gebruikt kunnen worden voor de berging van de onbruikbare (deels vervuilde) uiterwaardengrond. Op die manier wordt de druk op de beton en metselzand-winning elders beperkt. Via het tweede structuurschema Oppervlaktedelfstoffen (SOD II) zal het Rijk er zorg voor dragen dat omputten beleidsmatig mogelijk is. In de planfase zal de combinatie van de doelstellingen van rivierverruiming met de doelstellingen van en beton en metselzandwinning worden onderzocht, onder meer met pilot-projecten.

Ruimtelijke en ecologische samenhang en behoud van landschappelijke waarden, natuurwaarden en cultuurhistorische waarden (LNC-waarden)

Het project 'Ruimte voor de rivier' is gericht op veiligheid tegen overstroming. Rivierverruimende maatregelen, zowel binnen- als buitendijks, kunnen waar mogelijk gelijktijdig worden benut voor versterking van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en voor herstel of verbetering van de landschappelijke of cultuurhistorische kwaliteiten. Daarmee kan ook tegemoet worden gekomen aan de toenemende vraag naar recreatiemogelijkheden. *In de planfase zal daarom aandacht besteed worden aan de mogelijkheden om rivierverruiming te combineren met herstel en verbetering op het gebied van ruimtelijke kwaliteit en het behoud en versterking van LNC-waarden.*
In de loop van 2001 verschijnt het tweede Structuurschema Groene Ruimte (SGR-II). Daarin zal invulling worden gegeven aan de wijze waarop bedoelde maatregelen kunnen worden gecombineerd met maatregelen voor ondermeer verbetering van de waterkwaliteit, verdrogingsbestrijding, reconstructie van landelijk gebied en de EHS.

4. Samenhang binnen het hoofdsysteem

Samenhang op korte en lange termijn

Het Rijnwater wordt via verschillende routes naar de zee afgevoerd. Dat zijn globaal de routes via de IJssel en IJsselmeer, via de Nederrijn-Lek en Nieuwe Waterweg en via de Waal , Nieuwe Merwede en het zuidelijk deltagebied.
Het geheel is een samenhangend systeem van wateren. Ingrepen op een bepaalde locatie werken door in andere delen van het systeem. Naast deze ruimtelijke samenhang is er ook een samenhang in de tijd. Maatregelen die nodig zijn om de wettelijk vereiste veiligheid uiterlijk in 2015 weer te bereiken moeten ook op de langere termijn zoveel mogelijk hun nut behouden. In ieder geval mogen ze, de op langere termijn verdere noodzakelijke maatregelen niet in de weg staan.
Maatregelen bedoeld om 16.000 m³/s Rijnafvoer veilig te kunnen verwerken, moeten ook bij nog hogere maatgevende afvoeren op de langere termijn, effectief blijven en mogen geen hinderpalen blijken.

Ruimtelijke samenhang: Inzicht aanscherpen via spankrachtstudie

In de planfase, gericht op het verwerken van 16000 m³/s, wordt uitgegaan van de huidige afvoerverdeling van het Rijnwater over de Waal, Nederrijn-Lek en IJssel. Voor de korte termijn is dit een goed uitgangspunt. Echter, op de lange

termijn zal de verdeling van het Rijnwater over de riviertakken mogelijk moeten veranderen. Om te beoordelen of maatregelen voor de korte termijn ook op langere termijn effectief blijven ('geen spijt'), is het nodig inzicht te hebben in de mogelijk toekomstige afvoerverdeling.
Het kabinet is daarom voornemens om *parallel aan de planfase een onderzoek te starten ('Spankrachtstudie') naar de meest geschikte verdeling van de verwachte hogere maatgevende Rijnafvoeren (tot 18.000 m³/s).*
Het vertrekpunt voor deze binnenkort te starten studie is omschreven in de bijlage. Naast watertechnische argumenten, zullen nadrukkelijk ook ruimtelijke, economische, cultuur en ecologische argumenten in de integrale afweging betrokken worden zodat de samenhang ook daar gewaarborgd blijft.
De resultaten van de 'Spankracht studie' moeten in 2001 beschikbaar komen om optimaal in de planfase te kunnen worden meegenomen. De studie zal worden uitgevoerd onder regie van het ministerie van Verkeer en Waterstaat in nauwe samenwerking met de regio. De toetsing op blijvend nut en meerwaarde van maatregelen in de planfase gebeurt telkens op basis van het meest recente inzicht in de lange termijn ontwikkelingen op het gebied van o.a. klimaat rivierafvoer en internationale maatregelen.

Samenhang met de Maas

De huidige dijken langs het benedenstroomse gedeelte van de Maas zijn waarschijnlijk sterk genoeg om de vanaf 2001 geldende maatgevende afvoer voor de Maas van 3.800 m³/s veilig te verwerken. In 2001 vindt een beoordeling plaats om deze verwachting zeker te stellen. Indien onverhoopt toch blijkt dat het bedijkte gedeelte van de Maas niet in staat is de afvoer van 3.800 m³/s te verwerken, zal ook hiervoor een planstudie worden opgestart. Om te kunnen anticiperen op toekomstige hogere afvoeren in samenhang met de maatregelen voor de Rijntakken en de uitkomsten van de spankrachtstudie, zal het kabinet *parallel aan de planfase 'Ruimte voor de rivier' de 'Integrale Verkenning Maas' (IVM) starten.* Hierin worden de consequenties onderzocht van hogere maatgevende afvoeren die op termijn zullen kunnen optreden (tot 4.600 m³/s). De eerste resultaten zullen vanaf eind 2001 worden ingebracht in de planfase voor het benedenrivierengebied.
Wellicht ten overvloede wordt hier opgemerkt dat het thans in voorbereiding zijnde Maaswerkenprogramma tot doel heeft

om de wateroverlast in het onbedijkte deel van de Maas (voornamelijk in Limburg) te beperken.

Internationale samenhang

De samenhang binnen het stroomgebied van de Rijn en de Maas heeft geleid tot internationale afspraken voor een gezamenlijke en afgestemde aanpak. Deze aanpak is gericht op beperking van het risico op overstromingen door het water langer vast te houden in de haarvaten van het systeem en op de verlaging van de hoogwaterstanden op de rivieren.
Het kabinet acht internationale samenwerking binnen het gehele rivierengebied essentieel voor een effectief rivierbeheer en zal dit continueren en versterken. *Het project 'Ruimte voor de rivier' past binnen de internationale afspraken.* Het Actieplan Hoogwater voor de Rijn omvat de in 1998 door de Rijnoeverstaten gemaakte afspraken, om in 2005 een daling van de hoogwaterstanden van 30 cm te bereiken en in 2020 van in totaal 70 cm. Voor de Maas zijn vergelijkbare principes afgesproken, maar nog geen kwantitatieve doelstellingen vastgelegd. Een Actieplan Hoogwater Maas wordt voor dit doel opgesteld.

5. Organisatie van het project ruimte voor de rivier

Organisatie

Het belang van een integrale aanpak en goede samenhang en de bewaking daarvan in combinatie met regionale uitwerkingen, stelt hoge eisen aan de organisatie van de planfase. Dit wordt verder uitgewerkt in de startnotitie voor de planfase. De startnotitie komt zo spoedig mogelijk in 2001 uit. De samenhang in het watersysteem vraagt een regierol op nationaal niveau. Het opstellen (en later uitvoeren) van de maatregelen per riviertak, vereist goede en intensieve regionale samenwerking. *Het Rijk zal met provincies, waterschappen en gemeenten bestuursovereenkomsten voor het project 'Ruimte voor de rivier' afsluiten.* Daarin wordt onder meer vastgelegd dat op drie niveaus projectorganisaties en bestuurlijke overlegstructuren moeten functioneren: *landelijk, per riviertak en per project.* Landelijk zal het Rijk regie voeren. Regionaal krijgen Provincie en Waterschappen een prominente rol.
Op het niveau van projecten zijn alle overheidslagen actief betrokken en kan het trekkersschap bij verschillende partijen

liggen. De Stuurgroep Deltaplan Grote Rivieren (SDGR), onder voorzitterschap van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, kan in het landelijk bestuurlijke overleg voor het project 'Ruimte voor de rivier' een centrale rol krijgen

Communicatie

In de op te starten planstudies zal uitdrukkelijk aandacht worden besteed aan de communicatie over doel, opzet, termijnen, initiatiefnemers, definitie van gebieden, resultaten e.d. *Per niveau worden communicatieplannen opgesteld* met concrete uitwerkingen. Op landelijk niveau zal aangesloten worden bij het communicatieplan dat in het kader van het kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met water' wordt ontwikkeld.

Procedure

Voor de besluitvorming over en de uitvoering van de maatregelen van 'Ruimte voor de rivier' zullen juridische procedures moeten worden gevolgd.
In overleg met betrokken partijen zal op korte termijn onderzocht worden welk juridisch instrument hiervoor kan worden aangepast. Een PKB lijkt hiervoor een snel en bruikbaar instrument te zijn. Bij het onderzoek zal aan de orde komen in hoeverre het mogelijk dan wel wenselijk is de bestaande Wet op de waterkering om te vormen tot een Wet tot bescherming tegen hoogwater. De resultaten van het uitgezette onderzoek zullen worden verwerkt in de startnotitie van de planfase die voorjaar 2001 wordt uitgebracht.

6. Financiën

Het budget 'ruimte voor de rivier', dat in 1997 bij kaderbrief aan de begroting was toegevoegd, was bestemd voor de uitvoering van no-regretmaatregelen in de Rijn en de bedijkte Maas, vooruitlopend op definitieve besluitvorming over benodigde maatregelen. De adviezen 'Ruimte voor de Rijntakken' en 'Integrale Verkenning Benedenrivieren' komen uit op aanzienlijk hogere bedragen, waarbij ook rekening is gehouden met het effect van de versnelde zeespiegelstijging. De Commissie Waterbeheer 21e eeuw heeft deze kosten nogmaals bekeken en onderschreven. Het kabinet onderschrijft dat deze kostenschattingen zijn gebaseerd op verkenningen. In de planfase zal, met het uitwerken van de maatregelen-paketten, de kostenschatting nader geconcretiseerd worden.

Uitgaande van de extrapolatie van de beschikbare middelen voor natte infrastructuur conform de extrapolatiemethodiek binnen het Infrafonds voor droge infrastructuur, zoals voorgesteld in het kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met water', zijn de genoemde maatregelen in principe te financieren zonder dat aanvullende claims nodig zijn. *In de planfase zullen alternatieven ook op het punt van kosten en baten worden vergeleken. De financiële consequenties van met name schade als gevolg van wijziging van bestemming en beperkingen groeimogelijkheden worden hierin meegewogen.* Conform de systematiek van de CPB studie zal op trajectniveau waar mogelijk een additionele MKBA uitgewerkt worden.

7. Vervolg

De resultaten van de planfase zullen uiterlijk in 2003 worden voorgelegd aan het kabinet. De planfase wordt gefaseerd uitgevoerd. *Tussentijds worden waar nodig besluiten voorgelegd over prioritaire maatregelen.* Het kabinet onderstreept de noodzaak dat projecten die thans in het kader van Internationale Rijn Maas Activiteiten (IRMA) en/of Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG) in voorbereiding dan wel in uitvoering zijn, zonder vertraging worden afgerond. Hiermee kan al een deel van de benodigde waterstandsverlaging worden bereikt. *De Tweede Kamer zal halfjaarlijks geïnformeerd worden over de voortgang van de planfase.*

Bijlage

Van Lobith naar Zee.

Samenvatting van huidige inzichten in afvoercapaciteiten en afvoerverdeling op lange termijn, welke vertrekpunt zijn voor de binnenkort te starten spankrachtstudie.

Rijkswaterstaat, 9 november 2000.

Huidig inzicht op een rij

Een belangrijk uitgangspunt voor de planfase Ruimte voor de rivier is dat deze vanuit een samenhangende visie op het hoofdsysteem wordt uitgevoerd. Een ander belangrijk uitgangspunt voor de planfase is dat het resultaat moet passen in het perspectief van de langere termijn met nog hogere rivierafvoeren en meer zeespiegelstijging. In die zin is de afvoer-verdeling over de Rijntakken of beter gezegd een eventuele verandering van die afvoerverdeling onder hoogwater omstandigheden een relevant onderwerp. Immers, meer water via de deelsystemen Waal, Neder-Rijn of IJssel kan alleen als de ontvangende deelsystemen, de benedenrivieren en het IJsselmeer, dit extra water veilig kunnen verwerken.
Er is veel behoefte aan een samenvatting van het huidige inzicht in de perspectieven die een andere afvoerverdeling over de Rijntak-ken biedt. Enerzijds om aan te kunnen geven welke deelsystemen met prioriteit in de planfase onderzocht moeten gaan worden. Een belangrijke vraag is dan welke route van Lobith naar zee altijd, op korte én lange termijn, en in hoofdzaak deel zal uitmaken van de strategie om hogere Rijn-af-voeren veilig te verwerken (‘geen spijt afvoerroute’).
Anderzijds om kansen die zich nu aanbieden om rivierverruimende maatregelen te treffen te kunnen aangrijpen op basis van een samenhangende landelijke strategie (‘geen spijt afvoermaatregel’).
Op dit moment valt hier op basis van de uitgevoerde verkenningen al het een en ander over te zeggen, wat verder zal worden aangescherpt in de op te starten spankrachtstudie. Een notitie over de huidige inzichten is in concept gereed,

waarvan in deze samenvatting alvast de hoofdlijnen staan verwoord. Het gaat om een verkenning van de maximale afvoercapaciteit van de verschillende afvoerroutes en de betekenis daarvan voor de afvoerverdeling. Bij de bepaling van de potentiële afvoer- en/of bergingscapaciteit van het hoofdsysteem is uitgegaan van de buiten- en binnendijkse rivierverruimende maatregelen die in het onderzoek voor Ruimte voor de Rijntakken (RVR), de Integrale verkenning van het Benedenrivierengebied (IVB) en het project Waterhuishouding in het Natte Hart (WIN) zijn geïnventariseerd.

Afvoercapaciteit algemeen

In de huidige situatie verdeelt het Rijnwater zich onder maatgevende omstandigheden over de Waal, Neder-Rijn/Lek en IJssel ongeveer volgens de verhouding 65%:20%:15%.
De Waal krijgt dus het meeste water te verwerken. Dit gegeven betekent dat de Waal in termen van waterstandsverandering minder gevoelig reageert op een afvoertoename dan bijvoorbeeld de IJssel. Een voorbeeld. Een extra afvoer van 1000 m^3/s op de Waal is net 10% meer dan de huidige maatgevende afvoer over die tak en geeft zo'n 45 cm hogere waterstanden. Op de IJssel gaat 1000 m^3/s extra gepaard met een afvoertoe-name van ongeveer 40% en een stijging van de waterstanden met 100 cm. Ook in de benodigde rivierverruiming om een extra afvoer te faciliteren komt het verschil tussen de 'grote' Waal en 'kleine' IJssel tot uiting. Wederom een voorbeeld. Verlaging van alle uiterwaarden met 100 cm geeft op de Waal en de IJssel een waterstandsdaling van ongeveer 20 cm respectievelijk 30 cm. Op de Waal biedt deze verlaging de mogelijkheid orde 450 m^3/s extra af te voeren zonder dat de huidige maatgevende waterstanden worden overschreden. Op de IJssel is dat voor ongeveer 250 m^3/s het geval. In zijn algemeenheid is het dus 'gemakkelijker' om extra water via de Waal dan de IJssel (en Neder-Rijn/Lek) af te voeren.
De constatering hiervoor dat het in zijn algemeenheid 'gemakkelijker' is om extra water via de Waal af te voeren dan via IJssel (en Neder-Rijn/Lek) vertaalt zich ook in de *kosten* die met rivierverruiming gepaard gaan. In grote lijnen kan, op basis van analyses in RVR, worden gesteld dat de kosten van rivierverruimende maatregelen op de IJssel ongeveer een factor 2 hoger liggen dan die op de Waal.

Maximale afvoer- en bergingscapaciteit

Onderstaande tabel geeft een globaal overzicht van de maximale extra afvoer- of bergingscapaciteit, op basis van een analyse van de drie afvoerroutes voor de Rijnafvoer en de mogelijkheden van buiten- en binnendijkse maatregelen die zijn verkend in RVR, IVB en WIN.

Route naar zee via:	Maximale extra afvoer- of bergingscapaciteit (m^3/s)	Benodigde extra capaciteit voor afvoer 16.000 m^3/s	Resterende extra capaciteit voor afvoer 18.000 m^3/s
Waal e.v.	2000	650	1350
Nederrijn/Lek e.v.	250	200	50
IJssel e.v.	500	150	350
Retentie	1100	-	1100
Totaal	**3850**	**1000**	**2850**

Conclusies

Op basis van de analyse van huidige inzichten, waarvan enkele kernpunten hierboven staan aangegeven, kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Een extra afvoer van 1000 m^3/s bij Lobith - dit is de opgave voor de korte termijn - is goed volgens de huidige verdeling over de Rijntakken naar zee te verwerken: 650 m^3/s via de Waal, 200 m^3/s via de Neder-Rijn/Lek en 150 m^3/s via de IJssel. Maatregelen kunnen beperkt blijven tot het buiten-dijk-se gebied met uitzondering van kleinschalige dijkverleggingen. Veel speling is er echter op sommige trajecten niet: praktisch alle beschikbare maatregelen zullen daar in stelling moeten worden gebracht.
  Dit geldt des te meer als uiterwaarden met een hoge LC-waarde bij rivierverruiming worden ontzien en een meer gevarieerde vorm van natuurontwikkeling op prijs wordt gesteld. Binnendijkse maatregelen kunnen daarvoor plaatselijk nodig zijn. In benedenstroomse delen van de Rijntakken is verdieping van het zomerbed noodzakelijk.
- Om een extra afvoer van 3000 m^3/s bij Lobith - dit is de opgave voor de lange termijn - veilig via het hoofd-systeem te kunnen verwerken is het tijdelijk bergen van water in retentiegebieden een voorwaarde. Voor de hand liggen in ieder geval het Rijnstrangengebied en de Ooijpolder: de drie Rijntakken én de ontvangende wateren profiteren hiervan.

- In aanvulling hierop is een aanpassing van de afvoer-verdeling over de Rijntakken noodzakelijk. Op de Lek is verdere vergroting van de afvoercapaciteit niet mogelijk. Bovendien legt de IJsseldelta beperkingen op aan de extra afvoer via de IJssel. De Waal en de zuidrand van het beneden-rivie-rengebied zullen in die situatie het grootste deel voor hun rekening moeten nemen.
- In de uit te voeren spankrachtstudie zullen de noodzaak en de mogelijkheden van een andere af-voerverdeling op de lange termijn verder moeten worden aangescherpt. De kosten, gevolgen voor de maatschappelijke belangen en ruimtelijke consequenties zullen daarbij op een consistente wijze inzichtelijk moeten worden gemaakt. Verder zijn enkele kennisleemtes gesignaleerd die in de spankrachtstudie speciale aandacht vragen.

Colofon

Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat
Postbus 20906
2500 EX Den Haag
telefoon 070-3517086

Dit is een uitgave van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Voor vragen over deze publicatie en voor het aanvragen van meer exemplaren kunt u bellen met de gratis informatielijn van alle ministeries:
de Postbus 51 Informatiedienst, telefoon 0800 - 8051

Meer informatie over het Ministerie van Verkeer en Waterstaat is ook te vinden op internet.
Het adres is **http://ww.minvenw.nl**
Deze nota is als PDF-file op internet beschikbaar op
http://www.wateractueel.nl

December 2000

Coördinatie ministerie van Verkeer en Waterstaat:
Hoofdkantoor van de Waterstaat

Productie: Reinders Partners, Pim Reinders, Den Haag
Vormgeving: Mulder van Meurs, Toni Mulder, Amsterdam
Druk: Snoeck - Ducaju & Zoon, Gent, België